

12
JORNADES CATALANES
D'INFORMACIÓ
I DOCUMENTACIÓ
BARCELONA
19 I 20 DE MAIG DE 2010

Model de biblioteca universitària: la Biblioteca Campus Gandia dins d'un edifici CRAI

CARMINA DOS SANTOS PÉREZ / Biblioteca Campus Gandia - CRAI
csantos@bib.upv.es

ADRIÁN LÓPEZ GONZÁLEZ / Biblioteca Campus Gandia - CRAI
adlogon1@upvnet.upv.es

AMPARO LLODRÀ SENDRA / Biblioteca Campus Gandia - CRAI
allodra@bib.upv.es

NATALIA SASTRE MIRALLES / Responsable Biblioteca Campus Gandia - CRAI
nasasmi@bib.upv.es

Resum

La Biblioteca Campus Gandia de la Universitat Politècnica de València disposa des d'octubre de 2009 d'unes noves instal·lacions dins d'un edifici CRAI (Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació), un edifici de nova construcció, innovador en la seua concepció, adaptat a les exigències universitàries (EEES, nous títols, etc.) i integrador de serveis com la Biblioteca, el Servei d'Informàtica i el Centre de Llengües.

Es presenta un model de Biblioteca universitària – CRAI on l'espai existent possibilita la creació de serveis dinàmics i adaptats a les necessitats docents, a les noves metodologies d'aprenentatge i als trets de la pròpia biblioteca (col·leccions, recursos humans, equipaments). Es descriu com s'han engegat les noves instal·lacions, quines accions d'adaptació s'han anat fent, i quines són les primeres valoracions en relació al funcionament.

Paraules clau

CRAI; Biblioteca universitària; Planificació espacial; Serveis bibliotecaris; Edificis de biblioteca.

Resumen

La Biblioteca Campus Gandia de la Universidad Politécnica de Valencia dispone desde octubre de 2009 de unas nuevas instalaciones dentro de un edificio CRAI (Centro de Recursos para el Aprendizaje y la Investigación), un edificio de nueva construcción, innovador en su concepción, adaptado a las exigencias universitarias (EEES, nuevas titulaciones, etc.) e integrador de servicios como la Biblioteca, el Servicio de Informática y el Centro de Lenguas.

Se presenta un modelo de Biblioteca universitaria – CRAI donde el espacio existente posibilita la creación de servicios dinámicos y adaptados a las necesidades docentes, a las nuevas metodologías de aprendizaje y a las características de la propia biblioteca (colecciones, recursos humanos, equipamientos). Se describen como se han puesto en funcionamiento las nuevas instalaciones, que acciones de adaptación se han ido realizando, y cuáles son las primeras valoraciones en relación al funcionamiento.

Palabras clave CRAI; Biblioteca universitaria; Planificación espacial; Servicios bibliotecarios; Edificios de biblioteca.

Abstract

The new facilities of the Campus Gandia Library of the Universidad Politecnica de Valencia have been up and running since October 2009. Housed in an innovatively-designed, brand-new building called CRAI, (Learning Resource Centre), it is fully equipped to meet the new frontiers of university education (European Higher Education Area, new degrees...), integrating services such as the library, I.T. and Language Centre.

CRAI embodies the model of a modern university library where the available space enables the creation of dynamic facilities adapted to both teaching demands and new learning methods as well as the library's own characteristics (collection, human resources, equipment). How the new installations have been set up, which development features have been incorporated and what the first feedback evaluations have been as regards managing the system, are described.

Key words Learning Resources Centre; University Library; Building planning; Library services; Library buildings.

1. Introducció

Les biblioteques universitàries davant del repte d'adaptar-se a les necessitats dels usuaris i del nou EEES recorren un camí de canvi per convertir-se en CRAI (Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació). Aquest procés, diferent en cada cas, depèn de les característiques de la universitat, de la biblioteca però sobretot dels recursos disponibles.

Es presenta el model adoptat per la Biblioteca Campus Gandia de la Universitat Politècnica de València (UPV) dins d'un nou edifici innovador que ha aportat al campus espais físics que s'han convertit en elements dinamitzadors del nou model de Biblioteca.

2. Biblioteques universitàries vs CRAI

L'anomenat procés de Bolònia, repte al qual s'està enfrontat l'educació superior a nivell europeu, marcat pel seu objectiu principal d'harmonització de les titulacions, ha implicat també un gran procés de reflexió per adaptar d'una banda la universitat a les necessitats reals de la comunitat universitària (alumnes, docents i investigadors), i d'una altra banda, adaptar-se a les necessitats que demana la societat a la universitat.

Aquests canvis afegits a d'altres com els tecnològics han afectat les biblioteques, i no només això, sinó que han fet que aquestes hagen liderat en molts casos la integració de serveis dins de la Universitat.

En el cas espanyol, Rebiun mitjançant la seua línia estratègica 1, ha tingut un paper fonamental impulsant un nou model de biblioteca anomenat CRAI (Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació), un model seguidor de les tendències d'altres països europeus, i que han difós en els últims anys mitjançant les jornades anuals CRAI, campanyes de màrqueting, publicacions, etc. Des de la primera definició oficial de CRAI que feia Rebiun l'any 2003, s'han fet esforços per definir quins serveis hauria d'incloure (Martínez, 2003), quins models poden seguir (pinto Molina, 2008), i un llarg etcètera al voltant d'aquest nou concepte.

El que tenim clar és que ens dediquem actualment a les biblioteques universitàries, és que els nostres usuaris han canviat, la Universitat està immersa en un gran procés de canvi organitzatiu i funcional, l'entorn tecnològic evoluciona cada dia, etc.; i el CRAI i tot el que implica sembla una forma encertada d'oferir nous serveis, nous espais, noves col·leccions, nous entorns de treball combinant espais físics actuals amb espais virtuals on les col·leccions electròniques i les tecnologies 2.0 suposen una eina fonamental.

Però el camí a seguir cap a aquest nou model no és únic ni senzill; cada Biblioteca Universitària seguint decisions estratègiques de la seua universitat ha anat impulsant canvis a nivell físic i sobretot organitzatiu per anar adaptant-se als nous temps.

3. La Biblioteca Campus Gandia dins d'un edifici CRAI: nou model de biblioteca universitària

3.1. Antecedents, projecte.

La Biblioteca Campus Gandia, una de les 14 biblioteques de la Universitat Politècnica de València (UPV), és una biblioteca de Campus extern que dona suport a l'Escola Politècnica Superior de Gandia (EPSG) amb un total de 2500 usuaris potencials entre alumnes, personal docent, investigador i d'administració i serveis, i on s'imparteixen nous títols de grau (Gestió Turística, Ciències Ambientals, i Comunicació Audiovisual), enginyeries (Forestals i Telecomunicació), i màsters (Postproducció Digital i Acústica).

A nivell de les Biblioteques UPV, hi havien iniciatives prèvies al voltant de serveis CRAI com les cabines d'estudi de la Biblioteca Central, la Biblioteca de l'ETS de Medi Rural, o la Biblioteca d'Informàtica i Documentació "Enric Valor" o l'aula taller de la Biblioteca Central; iniciatives adaptades en funció de l'espai disponible, però no concebudes en un edifici propi de nova construcció.

La Biblioteca Campus Gandia des de pràcticament la seua creació estava situada en un local dins de l'edifici de l'aulari del Campus, lloc en principi idoni per la proximitat amb els alumnes, però que amb el creixement del campus i amb l'ampliació de l'oferta de titulacions va resultar insuficient.

Per aquest motiu l'any 1999, paradògicament també l'inici oficial del procés de Bolònia, s'elabora una memòria de necessitats de la futura biblioteca amb els següents apartats:

- una definició d'objectius condicionada a les característiques pròpies de la biblioteca: situació en centre allunyat del campus central, temàtica específica dels estudis oferts, implicació del campus en la comarca...
- el programa funcional amb els processos i serveis principals a oferir (selecció i procés tècnic de fonts d'informació tradicionals i digitals, serveis a l'usuari, gestió d'espais...)
- una relació detallada d'espais arquitectònics amb càlcul de superfície aproximada inclosa, amb elements innovadors per aquells temps com: zona d'estudi amb llocs amb electrificació, espais per a estudis en

grup, cabines per a investigadors, mediateca amb llocs de consulta individuals, aula d'autoaprenentatge, sala multiusos, etc.

Tota aquesta documentació quedaria reflexada en una fase posterior en el projecte d'execució el-laborat per l'estudi d'arquitectes escollit, Peñin Arquitectos.

Foto 1: Exterior de l'edifici CRAI.

Des d'aquell 1999 fins gener de 2006, data del començament de l'obra, el projecte es va anar adaptant i modificant a les necessitats més concretes del campus, que ja no incloïen només la Biblioteca. Tot aquest procés i el futur de construcció va estar marcat per un element important que ha estat la clau de l'èxit: la col·laboració entre els agents implicats:

- a nivell de Biblioteca, la col·laboració entre aquesta i l'arquitecte ha permès que es definiren i es perfilaren els espais en funció dels possibles usos que s'anaven a donar.

- A nivell de Campus, la implicació total de la Direcció del centre en el projecte i el seu paper fonamental intermediador en la fase de construcció entre la UPV i l'arquitecte-constructor ha resultat decisiu.

3.2. L'edifici CRAI.

Finalment a novembre de 2009 s'inaugura el nou edifici CRAI, un edifici per tant de nova construcció, innovador en la seua concepció i integrador de serveis, tal i com afirma Antoni González:

“Els CRAI no són només biblioteques amb una major oferta de serveis i equipades amb noves tecnologies, sinó que han de ser una aposta emergent i estratègica de les universitats per concentrar i rendibilitzar els serveis de recolzament a la comunitat universitària i representen un canvi cultural i una nova forma d'organització.”

Aquesta idea de concentració i integració és la que ha impulsat aquest nou edifici CRAI, ja que s'inclouen:

- el servei d'Informàtica, constituït per 6 aules-laboratoris informàtics amb una capacitat de 30 llocs cadascun, a més dels despatxos del personal informàtic, fet que possibilita una atenció més personalitzada als alumnes i professors usuaris d'aquests espais.

- el Centre d'Autoaprenentatge de Llengües, el qual està format d'una banda per dos espais on els usuaris disposen de materials i equipament per a l'autoaprenentatge de llengües, i d'una altra, es troben els despatxos del personal tècnic i docent. La creació d'aquest centre ha suposat un esforç d'integració en tant que l'aprenentatge de llengües abans s'oferia de forma separada i organitzada per entitats diferents: l'aprenentatge de les llengües europees (anglès, francès, alemany...) depenia del Departament de Lingüística Aplicada (DLA) mentre que l'aprenentatge del valencià l'organitzava l'Àrea de Promoció i Normalització Lingüística (APNL) en el seu Centre d'Autoaprenentatge del Valencià. Ara els nous espais dins de l'edifici CRAI han possibilitat que dos entitats diferents orgànicament oferisquen als usuaris uns espais on aprendre llengües mitjançant cursos/assignatures però també de forma autònoma amb eines d'autoaprenentatge.

- el servei de Biblioteca, el qual es descriu ara amb més detall.

3.3 La Biblioteca Campus Gandia – CRAI.

Així, la Biblioteca Campus Gandia es concep com un servei dins d'un edifici global anomenat CRAI, un model de biblioteca universitària nou o almenys un model que no pareix coincidir amb la tipologia bàsica establerta per Pinto Molina¹ ja que encara que aparentment podria incloure's dins del model

¹ Maria Pinto parla de tres models CRAI segons el tipus de convergència: centralitzat, descentralitzat i híbrid.

centralitzat en estar concentrats tots els serveis en un sol centre, després en el seu funcionament i en la seua dependència orgànica, cada servei segueix depenent d'una àrea diferent.

Aquest aspecte, que a priori podria semblar contrari al concepte integrador que es deriva del CRAI, en el nostre cas ha suposat un canvi profund en el funcionament, en com ens veuen els usuaris i en les relacions entre els propis serveis.

Foto 2: Façana principal del CRAI.

3.3.1 *Espais i usos.*

Aquest nou edifici ha possibilitat que la Biblioteca dispose a partir d'ara d'espais, que s'havien definit tenint en compte l'ús més adequat per a la realitat del campus i les necessitats dels usuaris reflexades sobretot en els resultats de l'últim estudi d'usuaris realitzat per la Biblioteca.

La Biblioteca Campus Gandia ocupa ara un total de 2000 m2 repartits en tres plantes on se situen els espais descrits en la taula següent:

SERVEIS / ESPAIS DE LA BIBLIOTECA CAMPUS GANDIA – CRAI						
	Espai	M2	Capacitat llocs d'estudi	Possibles usos		
Planta Baixa 	Mostrador d'informació i préstec	42				
	Sala d'Estudi Principal	352	172	Llocs d'estudi amb electrificació, connexió a la xarxa i llum individual.	Estudi individual, silenci	
	Àrea de consulta	90	9	Col·lecció.		
	3 Cabines d'estudi en grup	57	14	Espais reservables per a alumnes.	Estudi, i treball en grup	
	1 Àrea de treball col·lectiva	59	12	Espai docent reservable	Estudi, i treball en grup	
	Sala de descans i premsa		6			
	Reprografia.	15				
	Zona interna de personal	139				
	Magatzem	74				
	Sala d'estudi		66	Llocs d'estudi amb electrificació	Estudi individual, silenci	
	Àrea de consulta		136	6	Col·lecció d'humanitats i OPACs	
	Sala de Projectes		64	16	Sala per a la consulta de la col·lecció de PFC en format paper i electrònic	
	4 Cabines per a investigadors		54	8	Espais reservables per PDJ	
1 Àrea de treball col·lectiva		56	16	Espai docent reservable	Estudi, i treball en grup	
Primera Planta 	Mediateca		30	Llocs d'estudi amb electrificació i xarxa		
	Àrea de consulta		103		Col·lecció de Comunicació Audiovisual	
	3 Cabines de visionat en grup		56	12	Espais reservables per a alumnes	Estudi, i treball en grup
	Estudi de Polimèdia		16	2	Estudi de gravació de continguts educatius digitals de la UPV	
	Àrea de treball col·lectiva		37	6	Espai docent reservable	Estudi, i treball en grup
Segona Planta 	Hemeroteca		54	18	Sala per a la consulta de la col·lecció de revistes.	

El nou edifici permet que dins de la Biblioteca es troben diferents espais/binomis com:

- espais de silenci / soroll:

Foto 3: Sala d'estudi principal.

el silenci es troba representat per un espai diàfan que ocupa la posició central en cadascuna de les plantes i està dedicat a l'estudi individual i a la consulta de la col·lecció; mentre que el soroll està representat pels espais d'estudi en grup, reservables o no, on els alumnes i/o els docents poden treballar parlant i inclús visionar materials.

- espais per a la docència / l'aprenentatge:

Enfront als espais on els alumnes poden dedicar temps a la seua formació i al seu aprenentatge, ara els professors tenen la possibilitat d'utilitzar-ne d'altres per a l'ús docent i aprofitar l'espai per al debat, el treball en equip i el que les noves metodologies educatives impliquen. A més en la 2ª planta s'ha instal·lat l'estudi de gravació de Polimèdia², el sistema de creació i distribució de continguts educatius digitals de la UPV.

Foto 4: Àrea de treball col·lectiva.

- espais per a diferents tipus de col·leccions:

les col·leccions generals es troben repartides entre les tres plantes, destacant la planta baixa on es troba el major percentatge de la col·lecció;

² POLIMEDIA és un sistema dissenyat a la UPV per a la creació de continguts multimèdia que recolzen la docència presencial. <http://polimedia.blogs.upv.es/>

en la 1ª planta s'ha ubicat la col·lecció de llengua i humanitats (literatura, idiomes, història i geografia, etc.) i en la 2ª planta es troba la col·lecció de temàtica audiovisual junt a la mediateca i les cabines de visionat. Aquest fet permet que la col·lecció estiga més visible, i que hi hagen matèries que l'usuari ha anat descobrint en les noves localitzacions. Però la gran novetat és disposar de sales específiques per a col·leccions especialitzades com la Hemeroteca, o la Sala de Projectes, on els usuaris poden consultar tots els projectes final de carrera presentats a l'EPSC.

Foto 5: Hemeroteca

- espais d'ús públic / ús intern:

Destaca especialment la zona interna de personal amb 139 m², un espai obert i diàfan que permet que es realitzen tasques com el processament tècnic dels materials, o l'atenció personalitzada a docents.

- espais de treball / espais d'oci:

Foto 6: Hall principal del CRAI.

A més dels espais de treball i estudi, també dins d'aquest edifici CRAI hi ha espais d'oci com la sala d'usos múltiples equipada per a exposicions, conferències i qualsevol altra activitat cultural, o l'espai de comunicació entre l'exterior i l'interior, un gran hall d'entrada amb una escala-grada, lloc idoni per representacions, audicions i espectacles.

3.3.2 Mobiliari i equipament.

La construcció de noves instal·lacions necessita tenir un mobiliari i un equipament adequat als usos de cadascun dels espais, per tant la seua elecció va estar condicionada a l'estructura i distribució de la Biblioteca, a més del disseny interior que té el propi edifici (parets revestides de fusta, altura del sostre, etc.).

Així el mobiliari escollit és funcional, coherent en conjunt i serveix per a distingir espais (per exemple: la mateixa cadira canvia de color en funció de la planta), i sobretot adaptat a les necessitats pròpies, com els llocs d'estudi de la sala principal amb llums individuals per la gran altura del sostre.

L'actual situació econòmica provoca importants canvis en l'adquisició de mobiliari, per la qual cosa es fa necessari un estudi exhaustiu, detallant prioritats, valorant cadascun dels elements a adquirir i fins i tot reutilitzant-ne de vells. Afortunadament, el retall no ha suposat el tancament de cap servei però sí ha modificat la situació inicial plantejada (menys llocs, menys prestatgeries...)

Pel que fa a l'equipament es fa una inversió en tecnologia tant en ordinadors d'ús intern del personal com en ordinadors de consulta, s'instal·la wifi en tot l'edifici, s'electrifica les taules de les sales d'estudi... Tot i això s'està pendent de noves inversions per a posar en funcionament la mediateca i les cabines de visionat amb equipament nou, (de moment funcionen amb lectors, TV i altres elements de què ja es disposaven)

Per part del Servei de Biblioteca i Documentació Científica es dota a aquesta nova Biblioteca i com a projecte pilot, de la tecnologia RFID (Radio Freqüència i Identificació), una eina de gestió de la col·lecció i un instrument que agilitza les tasques bàsiques de préstec/devolució tant per al personal com per a l'usuari. Aquesta inversió consisteix a l'adquisició d'antenes de seguretat, estacions de treball i conversió d'etiquetes RFID, i l'assistent digital per a inventaris. El procés d'adquisició i posada en funcionament va suposar una planificació minuciosa i un esforç addicional per tal de fer-lo coincidir amb el trasllat general.

Tot aquest equipament junt a les instal·lacions han servit per donar millor visibilitat a tots els recursos d'informació que ja es tenien i que per deficiències d'espai estaven infrautilitzats fins i tot els recursos electrònics.

4. Primeres valoracions

La finalització de tot edifici i la seua posada en marxa és sempre un procés difícil i necessita d'un temps d'adaptació per a tothom: usuaris, personal de biblioteca, tècnics d'instal·lacions, etc.; però després dels primers mesos de funcionament, la valoració general és molt positiva i ja s'aprecien els primers beneficis a diferents nivells:

A nivell de Campus, la posada en marxa del CRAI ha tingut molta repercussió, convertint-se en un servei de valor afegit i de qualitat, el qual ja han incorporat els usuaris al seu quefer quotidià. La seua arquitectura i disseny junt a la integració dels serveis que s'oferten, han fet del CRAI un espai d'encontre i reunió, un "Third Place"³ on la gent interactua en uns espais amables i acollidors.

La Biblioteca Campus Gandia en general, ha canviat totalment la imatge que ofereix als usuaris, els quals la veuen com una entitat moderna i adaptada a les seues necessitats, i valoren molt els nous espais i serveis que s'ofereixen.

Per part del personal de la Biblioteca, a un nivell més intern, el resultat també és molt satisfactori, amb tot l'esforç fet i la supervisió constant del projecte (visites setmanals a l'obra, reunions periòdiques amb la direcció tècnica, etc.) s'ha aconseguit transmetre com és actualment una Biblioteca i cap on camina, intentant que la responsabilitat de la planificació d'un nou edifici no ens superara.

³ Concepte creat per Ray Oldenburg amb referència als espais accessibles, acollidors, confortables on la gent es reuneix i interactua.

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Third_Place

En el cas de la Biblioteca Campus Gandia – CRAI s'observa des d'aquests primers mesos de funcionament aquest concepte de flexibilitat d'espais, per exemple les cabines d'investigadors s'han utilitzat puntualment com a cabines per a estudi en grup (2/3 persones) en època d'exàmens.

Altres, a conseqüència de la planificació estratègica de l'Àrea de Biblioteca i Documentació Científica, es produiran a llarg termini com la sala de projectes, la qual va ser creada com un espai on consultar la col·lecció de PFC en lliure accés independentment del seu format (paper/electrònic). Ara que s'està desenvolupant el projecte de recopilació d'aquests projectes a nivell de tota la Universitat en el repositori institucional Riunet, la Biblioteca Campus Gandia - CRAI haurà de replantejar-se aquest espai i potser, aquesta sala es convertisca en aula de formació d'usuaris on poder desenvolupar programes ALFIN.

Aquesta adaptació continua junt amb la interacció amb altres serveis esdevindran peçes estratègiques en el camí cap a l'excel·lència que les Biblioteques UPV estan recorrent.

Bibliografia

González Senmartí, Antoni. "[Las bibliotecas universitarias en el siglo XXI](#)". [en línia] LIBER 38th Annual General Conference. Toulouse (Francia), 1 de julio de 2009. [Consulta: 2 de gener de 2010].

Hohmann, T. "New Aspects of Library Design". Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries, Vol.16 Núm.2 (2006).

JISC. [Designing Spaces for Effective Learning](#). A Guide to 21st century learning space design. [en línia] London : JISC, 2006. [Consulta: 15 de desembre de 2009].

Khan, Ayub. Better by design: an introduction to planning and designing a new library building. London: Facet, 2009.

Martínez, Dídac. El Centre de Recursos per a l'Aprenentatge (CRA): un nou model de biblioteca universitària en l'era del coneixement. Ítem: revista de biblioteconomia i documentació, núm. 35 (2003), p. 35-53. [Consulta: 20 de gener de 2009]

McDonald, A. "The ten commandments revisited: The qualities of good library space". [en línia] Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries. Vol.16 Núm.2 (2006)

Pinto, María; Sales, Dora; Osorio, Pilar. Biblioteca universitaria, CRAI y alfabetización informacional. Gijón: Trea, 2008.

Scottish Funding Council. [Spaces for learning: a review of learning spaces in further and higher education](#). [en línia] A report for the Scottish Funding Council prepared by AMA Alexi Marmot Associates in association with haa design, 2006. [Consulta: 10 de gener de 2010]

Serrat-Brustenga, Marta. El Centro de Recursos para el Aprendizaje y la Investigación (CRAI) en permanente transformación: servicios y recursos

para el nuevo usuario 2.0. X Jornadas de Gestión de la Información. Madrid: SEDIC, 2008, p.117-p.130

Wakaruk, Amanda. [Dissecting the disconnect: Thinking about public space in academic libraries](#). [en línia] C&RL News, January 2009, Vol. 70, No. 1 [Consulta: 21 de gener de 2010]